

QUAN ĐIỂM HỒ CHÍ MINH VỀ ĐỘNG CƠ HỌC TẬP VÀ VẬN DỤNG TRONG CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC QUÂN SỰ HIỆN NAY

Nguyễn Văn Sơn

Học viện Chính trị quân sự.

1. Quan điểm Hồ Chí Minh về động cơ học tập

Chủ tịch Hồ Chí Minh rất quan tâm đến vấn đề động cơ học tập. Đó là yếu tố không chỉ quyết định đến kết quả học tập, mà còn là biểu hiện quan trọng về tư tưởng, đạo đức của người học. Trong nhiều bài nói, bài viết, Hồ Chí Minh đã nêu lên những quan điểm có tác dụng định hướng to lớn đối với việc xác định và xây dựng động cơ học tập, cho đến nay vẫn còn nguyên giá trị. Không những thế, toàn bộ cuộc đời và sự nghiệp cách mạng của Bác còn để lại tấm gương mẫu mực về động cơ học tập. Đó là động cơ tất cả vì dân, vì nước, vì sự tiến bộ của nhân loại.

Về mặt lý luận, *động cơ học tập được hiểu là lực thúc đẩy, định hướng cá nhân học tập nhằm đáp ứng những nhu cầu nào đó của họ*. Nói cách khác, động cơ học tập là cái vì nó mà người ta học tập, là sự khẳng định của cá nhân về mục đích cuối cùng của hoạt động học tập. Đó là học để làm gì ? Vì cái gì ? Sự khẳng định này là đúng hay sai, phù hợp hay không phù hợp là tùy thuộc vào quan điểm nhìn nhận và các tiêu chí nhất định.

Trong lời ghi ở trang đầu quyển sổ vàng của Trường Nguyễn Ái Quốc Trung ương tháng 9-1945, Hồ Chí Minh đã dạy: *“Học để làm việc, làm người, làm cán bộ. Học để phụng sự Đoàn thể, giai cấp và nhân dân, Tổ quốc và nhân loại”*⁽¹⁾. Lời dạy của Bác đã nêu lên những quan điểm hết sức sâu sắc về động cơ học tập. Theo Hồ Chí Minh, động cơ học tập phải là: Học để có kiến thức phục vụ cho công việc, cho thực tiễn; học để trở thành người có ích cho xã hội; học để hoàn thiện nhân cách người cán bộ; học vì mong muốn cống hiến cho xã hội, cho Tổ quốc và nhân loại. Đó là những động cơ học tập đúng đắn, cao thượng và có tác dụng tích cực nhất bởi hai lý do sau đây:

Thứ nhất, những động cơ học tập trên xuất phát từ các nhu cầu của cá

nhân trong mối quan hệ gắn bó với lợi ích xã hội, phù hợp với mục tiêu giáo dục đào tạo. Đó là nhu cầu hoạt động thực tiễn, nhu cầu làm chủ tri thức, nhu cầu phát triển nhân cách, nhu cầu tu dưỡng rèn luyện, nhu cầu cống hiến cho xã hội... Điều này làm cho hoạt động học tập không chỉ thuần túy mang ý nghĩa đối với cá nhân, mà cao hơn cả là ý nghĩa đối với xã hội.

Thứ hai, chúng ta biết rằng, hoạt động học tập có đối tượng là các kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo. Để thỏa mãn được các nhu cầu hoạt động thực tiễn, nhu cầu phát triển nhân cách, nhu cầu làm chủ tri thức, nhu cầu cống hiến cho xã hội, nhất định cá nhân phải hoạt động tích cực thông qua quá trình chiếm lĩnh các đối tượng này. Chính vì thế, động cơ học tập như đã nêu trên, luôn tạo cho cá nhân một phương hướng đúng và nhất quán trong quá trình học tập. Nghĩa là họ phải chiếm lĩnh bằng được các kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo, biến chúng trở thành kinh nghiệm, vốn sống của bản thân, đồng thời qua đó mà rèn luyện các phẩm chất nhân cách. Đó chính là cơ sở vững chắc của nỗ lực ý chí, của sự quyết tâm, cũng như thái độ trách nhiệm và cả việc tìm kiếm phương pháp sáng tạo của người học.

Quan điểm về động cơ học tập được Hồ Chí Minh tiếp tục khẳng định tại Hội nghị huấn luyện toàn quốc lần thứ nhất ngày 6-5-1950. Khi đó, Bác yêu cầu phải xác định động cơ học tập trên cơ sở thấu hiểu ý nghĩa của việc học tập. Bác nêu: “a) Học để sửa chữa tư tưởng... b) Học để tu dưỡng đạo đức cách mạng... c) Học để tin tưởng... d) Học để hành...”⁽²⁾. Ở đây, các động cơ học tập được Hồ Chí Minh quan tâm vẫn là: *Học để tu dưỡng rèn luyện; học để cải tạo bản thân; học vì hoàn thiện nhân cách; học để thực hành, để phục vụ thực tiễn.*

Như vậy, mặc dù hoạt động học tập luôn được thúc đẩy bởi nhiều động cơ khác nhau, song theo Hồ Chí Minh, người học phải có động cơ học tập đúng. Đó là những động cơ xuất phát từ các nhu cầu cá nhân phù hợp với mục tiêu giáo dục, với chuẩn mực đạo đức và lợi ích xã hội.

Bên cạnh việc chỉ ra động cơ học tập đúng, Hồ Chí Minh còn phê phán nghiêm khắc những biểu hiện của động cơ học tập tiêu cực. Theo Bác, động cơ học tập không đúng đắn là biểu hiện của chủ nghĩa cá nhân, của tư tưởng lạc hậu và cần phải kiên quyết loại bỏ. Tới đây, cần hiểu động cơ học tập không đúng đắn là gì và tại sao phải loại trừ những động cơ đó.

2. Vận dụng quan điểm của Hồ Chí Minh về động cơ học tập trong các trường đại học quân sự

Từ quan điểm của Hồ Chí Minh về động cơ học tập đúng như đã nêu trên, có thể khẳng định, động cơ học tập không đúng đắn là: Học không phải để có kiến thức phục vụ thực tiễn; học không phải để hoàn thiện nhân cách, không phải để tu dưỡng rèn luyện; học không phải để hành; học không phải để cống hiến cho xã hội... Theo Hồ Chí Minh, động cơ học chỉ vì bằng cấp: học để có lý

luận nhằm trang trí, khoa trương; học để đòi hỏi, mặc cả với tổ chức, đều là những động cơ học tập không đúng đắn. Thực chất đó là những động cơ vị kỷ, thực dụng, không hướng vào lợi ích chung mà chỉ nhằm thoả mãn những nhu cầu cá nhân, vốn không phù hợp với mục tiêu giáo dục, với chuẩn mực đạo đức và lợi ích xã hội.

Sở dĩ, những động cơ học tập không đúng đắn cần phải loại trừ là vì:

Động cơ học tập được xem là phẩm chất chính trị - đạo đức của người học, phản ánh trình độ giác ngộ và mức độ trưởng thành về nhân cách người học. Do đó, việc loại trừ những động cơ học tập không đúng đắn có ý nghĩa hết sức quan trọng, góp phần xây dựng, phát triển nhân cách người học theo mục tiêu giáo dục và yêu cầu thực tiễn cách mạng.

Mặt khác, khi động cơ học tập xuất hiện, dù đúng hay không đúng, bao giờ cũng thúc đẩy cá nhân học tập. Tuy nhiên, bên cạnh chức năng thúc đẩy, động cơ học tập còn thực hiện chức năng định hướng, quy định việc cá nhân lựa chọn các mục đích khác nhau trong quá trình học tập. Đây là điểm hết sức quan trọng. Một động cơ học tập không đúng có thể định hướng cá nhân vào những mục đích học tập không phù hợp, thậm chí sai lầm. Chẳng hạn, cá nhân học tập với động cơ vì bằng cấp thì thường đặt ra mục đích học cốt để thi, để lấy điểm, để được công nhận tốt nghiệp, chứ không quan tâm đến chiếm lĩnh bằng được kiến thức, rèn luyện kỹ năng, kỹ xảo để sau này phục vụ công việc. Rõ ràng, động cơ học tập không đúng đắn không thúc đẩy, định hướng cá nhân thực hiện đầy đủ các nhiệm vụ học tập theo đúng nghĩa của nó.

Hiện nay, ở các trường đại học quân sự, vấn đề xây dựng động cơ học tập cho người học được coi là một nhiệm vụ quan trọng. Đó là nhân tố không thể thiếu để biến quá trình đào tạo thành tự đào tạo. Tuy nhiên, thực tiễn xây dựng động cơ học tập cho học viên, bên cạnh những thành công vẫn còn bộc lộ những khía cạnh đáng quan tâm.

Trước sự biến đổi đa dạng về nhu cầu của con người, do ảnh hưởng của chủ nghĩa vị kỷ, chủ nghĩa thực dụng, dưới những tác động của mặt trái cơ chế thị trường, của âm mưu diễn biến hoà bình vào quân đội, quá trình xây dựng động cơ học tập cho học viên sĩ quan đang gặp những trở ngại nhất định. Việc người học xác định động cơ học tập xuất phát từ những toan tính cá nhân, suy bì thiệt hơn không phải là không có. Tuy không phải là phổ biến nhưng những biểu hiện của tư tưởng học theo mùa vụ, học chỉ vì sự thúc ép của đơn vị, học để cho qua, học để lấy điểm, lấy bằng cấp vẫn còn tồn tại. Đó là một trong những nguyên nhân dẫn đến hiện tượng vi phạm quy chế thi, kiểm tra, vi phạm kỷ luật học tập, học không gắn với rèn ở một bộ phận học viên.

Vận dụng những quan điểm của Hồ Chí Minh về động cơ học tập, có thể khẳng định rằng, quá trình xây dựng động cơ học tập cho học viên ở các trường

đại học quân sự hiện nay cần tiếp tục đề cao những động cơ học tập xuất phát từ các nhu cầu của cá nhân phù hợp với mục tiêu đào tạo, với nhiệm vụ của quân đội, với đạo đức cách mạng, với lợi ích xã hội. Đó là các động cơ: Học để có kiến thức đáp ứng chức trách, nhiệm vụ sau này; học để tu dưỡng rèn luyện bản thân; học để hoàn thiện nhân cách người cán bộ, sĩ quan; học vì nhiệm vụ xây dựng quân đội, vì mong muốn cống hiến cho xã hội... Phải làm cho những động cơ đó chiếm giữ vị trí quan trọng, chủ đạo trong hệ thống các động cơ học tập của học viên. Muốn vậy, cần thực hiện tốt một số nội dung sau đây:

Một là, bồi dưỡng nâng cao nhận thức cho người học về ý nghĩa xã hội của nhiệm vụ học tập, của chuyên môn nghề nghiệp quân sự đang được đào tạo.

Hai là, tăng cường công tác giáo dục, coi trọng giáo dục nhu cầu, đồng thời quan tâm đúng mức đến những nhu cầu chính đáng của người học.

Ba là, kết hợp chặt chẽ giữa xây dựng động cơ học tập với cải tạo tư tưởng, nhằm kiên quyết loại bỏ những động cơ học tập không đúng đắn.

Bốn là, phát huy vai trò của các lực lượng sư phạm, lực lượng quản lý, chỉ huy, của các tổ chức Đảng, Đoàn trong xây dựng động cơ học tập.

Năm là, tích cực đổi mới nội dung, phương pháp dạy học gắn với xây dựng môi trường sư phạm lành mạnh, hướng vào hình thành và củng cố động cơ học tập cho người học.

Động cơ học tập vốn là vấn đề phức tạp cả về lý luận và thực tiễn. Hơn nữa, quan điểm của Hồ Chí Minh thường có hàm ý rất rộng và sâu sắc. Vì thế, nghiên cứu trên đây chỉ là bước đầu và cần phải có những nghiên cứu tiếp theo.

Chú thích

1. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. NXB Chính trị Quốc gia, H-1995, tập 5, tr. 684.
2. Hồ Chí Minh. *Toàn tập*. NXB Chính trị Quốc gia, H-1995, tập 6, tr. 50.